

ZDRAVSTVENO STANJE MLADIH DELAVCEV V SLOVENIJI

asist. Metka Teržan, dr. med.*

IZVLEČEK

Namen: Na podlagi obstoječih podatkov pripraviti prikaz zdravstvenega stanja mladih delavcev.

Materiali in metode: Analiza podatkov o bolniškem staležu, ki jih zbirajo na inštitutu za varovanje zdravja RS, za leta 2000 do 2004. Analiza podatkov inšpektorata RS za delo o nezgodah pri delu, ki so imele za posledico poškodbo, zbranih po ESAW metodologiji za leti 2004 in 2005.

Rezultati: Analiza bolniškega staleža je pokazala, da so odsotnosti mladih delavcev redke in kratke, na enega delavca izgubimo približno sedem dni. Glavni razlog odsotnosti so poškodbe pri delu in izven dela. Zaradi njih so pogostejše odsotni moški. Pri ženskah prevladujejo odsotnosti zaradi nalezljivih bolezni, bolezni dihal in težav v nosečnosti.

Analiza nezgod pri delu, ki so imele za posledico poškodbo, je pokazala, da se mladi delavci poškodujejo pogostejše kot drugi. Te poškodbe so na srečo lažje, predvsem poškodbe prstov rok z ostrimi predmeti.

Zaključek: Analiza je ponovno izpostavila najpomembnejši zdravstveni problem mladih delavcev – to so poškodbe pri delu in predvsem izven dela.

ABSTRACT

Aim: The purpose of this article is to present the health status of young workers.

Methods: Data basis on sick leave absence, managed by the Institute of Public Health of the Republic of Slovenia, was analysed for the period between 2000 and 2004. Data on accidents at work, managed by Labour inspectorate of the Republic of Slovenia (ESAW methodology), was analysed for the years 2004 and 2005.

Results: Young workers have rare and short spells of sick leave from work, every worker is absent from work about 7 days on average. The most frequent reason for absence from work are accidents at work and in leisure time. Men are mostly absent due to mentioned reason. Women are absent from work because of infectious and respiratory diseases followed by problems during pregnancy.

The risk of having an accidents at work is higher among young workers. Fortunately, these injuries are not severe one; they usually injure fingers on hands with sharp objects.

Conclusion: The main health at work problem of young workers are accidents at work due to lack of working experiences and especially injuries in leisure time.

UVOD

O zdravstvenem stanju mladih delavcev v naši državi je težko govoriti, saj imamo opraviti le s približno 3000 redno zaposlenimi osebami, mlajšimi od 18 let. Znano je, da veliko več mladih oseb dela, predvsem prek študentskih servisov in v neformalnih dogovorih z delodajalci. Vsi ti pa izpadejo iz našega nacionalnega informacijskega sistema in je pravo sliko o ogroženosti mladih, ki delajo, zelo težko dobiti. Podobno situacijo opažajo tudi v drugih državah (na primer v Kanadi (1)).

V statistiki varnosti in zdravja pri delu so najpomembnejši in najzanesljivejši vir podatkov poškodbe pri delu. Glede na takojšen pojav in neposredno povezavo z opravljanjem dela jim je lažje slediti. Ravno na tem področju so se mladi delavci vedno pojavljali kot ogrožena populacija. V Sloveniji se je ob analizi podatkov o poškodbah pri delu pokazalo, da so mladi delavci (med 15 in 19 letom starosti) kar trikrat bolj ogroženi kot starejši in da se kar 60 % poškodb pri delu zgodi v prvem letu zaposlitve. Na srečo so to običajno lažje poškodbe, predvsem prstov rok, ki na-

stanejo zaradi udarcev s predmeti (na primer s kladivom) (2).

Do podobnih zaključkov so prišli v kanadski raziskavi poškodb pri mladih delavcih. Podatke so zbrali v dežurnih službah prve pomoči. V raziskavo so vključili poškodbe pri delu pri otrocih od 5 do 17 leta starosti in ugotavljali predvsem poškodbe pri storitvenih dejavnostih in ročnem delu (1).

NIOSH poroča, da je leta 2004 v Združenih državah Amerike zaradi poškodb pri delu umrlo 35 delavcev, mlajših od 18 let. V letu 2003 so v službah prve pomoči obravnavali skoraj 55000 primerov poškodb pri delu in ocenjujejo, da je to le dobra četrtina vseh. Število poškodb pri delu v tistem letu je bilo 4,4 na 100 redno zaposlenih delavcev za poln delovni čas (3).

V Evropski uniji je po podatkih Eurostata v letu 2002 umrlo 430 delavcev, mlajših od 25 let. Pogostost nezgod pri delu na 100.000 delavcev je pri delavcih v Evropski uniji, ki so stari od 18 do 24 let, 40 % večja kot pri drugih delavcih (4).

Podatki kažejo le najbolj grobo sliko ogroženosti mladih delavcev. Zato smo predstavitev zdravstvenega stanja mladih delavcev poskušali dopolniti še z analizo bolniškega staleža.

MATERIALI IN METODE

Za prikaz bolniškega staleža smo uporabili zbirko podatkov o bolniškem staležu, s katero upravlja inštitut za varovanje zdravja RS. V Sloveniji podatke o bolniškem staležu zbirajo na nacionalni ravni za vse delavce, zaposlene v vseh gospodarskih dejavnostih. Zbirka podatkov nastaja pri posameznih izbranih zdravniških splošne prakse. Ob vsakem izdanem potrdilu o upravičeni zadržanosti od dela se na magnetni medij zapiše nabor podatkov, ki je enoten za potrebe ZZZS in nacionalne statistike. Uporabili smo podatke za leta 2000 do 2004.

Podatke o nezgodah pri delu smo dobili od inšpektorata RS za delo. Tam jih že četrto leto zbirajo v skladu z ESAW (European Statistic on Accidents at Work) metodologijo. Uporabili smo podatke za leti 2004 in 2005. Delodajalci se šele uvajajo v uporabo tega obrazca in v naboru podatkov je viden med obema letoma izrazit preskok v kvaliteti podatkov.

REZULTATI

Bolniški stalež

Bolniški stalež smo opazovali v letih 2000 do 2004. Leta 2000 je bilo izgubljenih 6,75 dni na zaposlenega delavca,

*Asist. Metka Teržan je specialistka medicine dela, prometa in športa, zaposlena v Centru za medicino dela, prometa in športa na ZVD Zavodu za varstvo pri delu d.d. v Ljubljani. Je avtorica številnih člankov in publikacij.

starega do 19 let, leta 2004 pa 7,36 dni na zaposlenega delavca. Bolniški stalež ostaja približno na isti ravni. Značilnost teh bolniških staležev je, da gre za sorazmerno redko in kratko odsotnost z dela. Na enega delavca, starega do 19 let, smo izgubili le 41 % dni v primerjavi z vsemi delavci, ki so bili leta 2004 odsotni z dela (17,66 dni na delavca).

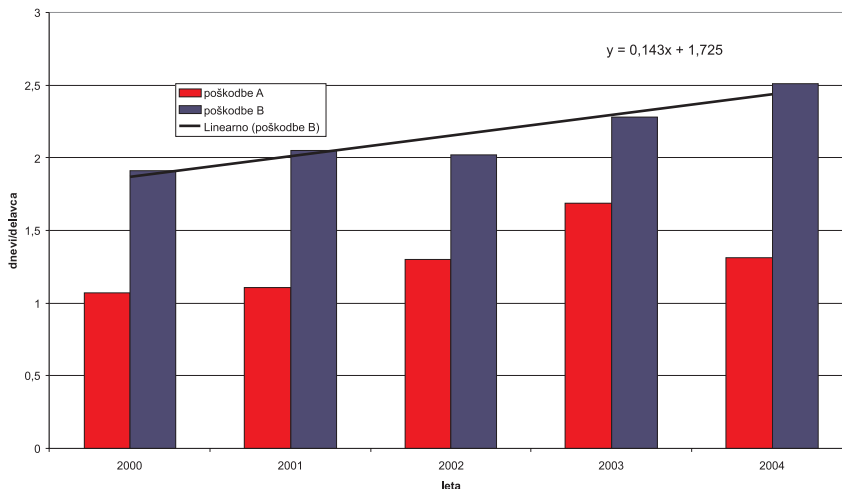
V vseh letih je največ odsotnosti z dela pri mladih delavcih zaradi poškodb pri delu in poškodb izven dela. Skupaj so predstavljale leta 2000 44 % vsega bolniškega staleža pri mladih delavcih, leta 2004 pa že 51 % vseh odsotnosti z dela pri mladih delavcih. V vseh letih je bistveno višja odsotnost z dela zaradi poškodb izven dela, razmerje je v povprečju za pet let ena poškodba pri delu proti 1,7 poškodb izven dela. V opazovanih letih je število izgubljenih dni na delavca zaradi poškodb izven dela linearno naraščalo (slika 1).

Med ostalimi odsotnostmi z dela so pomemben delež prispevale le še bolezni dihal, ki so se gibale od en in pol do enega dneva odsotnosti z dela na delavca. Vse ostale odsotnosti so bile bistveno manj pomembne.

Tudi pri mladih delavcih je že prisotna bistvena razlika vzrokov odsotnosti z dela po skupinah bolezni (Mednarodna klasifikacija bolezni in sorodnih zdravstvenih problemov za statistične namene, 10. revizija) po spolu. Pripravili smo analizo za leto 2004, ki je pokazala, da so moški odsotni z dela predvsem zaradi poškodb pri delu in izven dela, ženske pa predvsem zaradi bolezni dihal, nalezljivih bolezni in nosečnosti (slika 2).

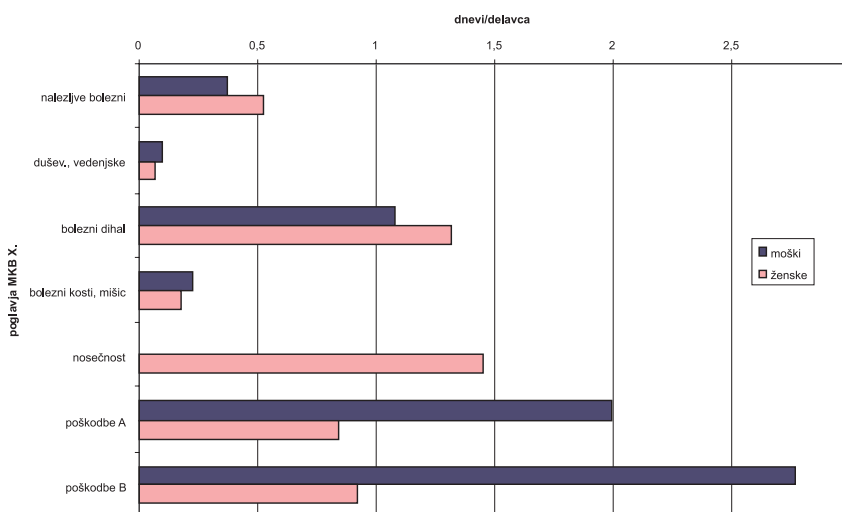
Nezgode pri delu

V letu 2004 so delodajalci na inšpektorat Republike Slovenije za delo (IRSD) prijavili 175 nezgod pri delu, ki so imele za posledico poškodbo pri mladih delavcih, leta 2005 pa 137. V celotnem številu prijavljenih nezgod pri delu je to predstavljalo odstotek nezgod v letu 2004 in v letu 2005. To je kar precej, če upoštevamo, da so delavci do 18 leta predstavljali manj kot 0,5 % aktivne populacije. Med poškodovanimi mladimi delavci je bilo leta 2004 17,7 % žensk, leta 2005 pa le 14,5 %. Večino nezgod pri mladih delavcih so prijavila podjetja, družbe in organizacije (85 oziroma 83 %). Podrobnejše podatke smo prikazali samo za leto 2005, saj je šifriranje podatkov s strani delodajalcev vsako leto bolj natančno, vedno manj polj je bilo označeno s šifro neznano.

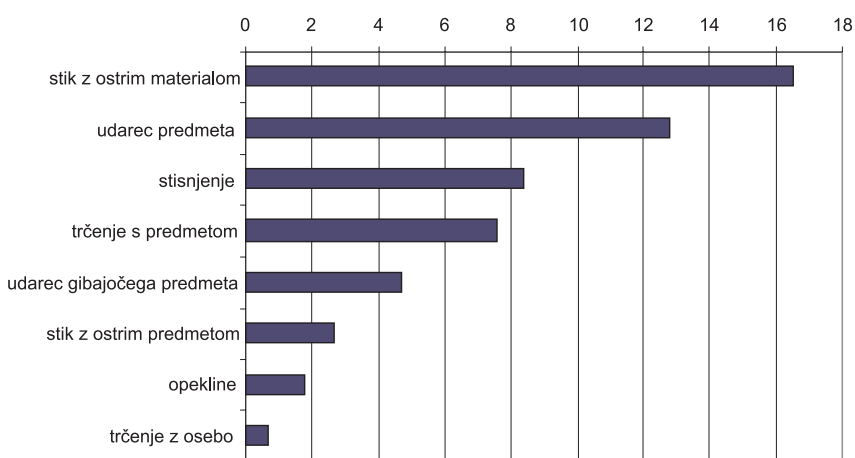
Slika 1. Število izgubljenih dni na zaposlenega delavca zaradi poškodb pri delu (A) in poškodb izven dela (B) pri mladih delavcih od leta 2000 do 2004

Vir podatkov: Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije

Slika 2. Število izgubljenih dni na delavca zaradi posameznih bolezni (MKB X.) po spolu pri mladih delavcih, Slovenija, 2004

Vir podatkov: Inštitut za varovanje zdravja Republike Slovenije

Slika 3. Najbolj pogoste nezgode neposredno pri delu, ki so imele za posledico poškodbo delavca, glede na poškodovani del telesa, v odstotkih, v starostni skupini 15 do 19 let, Slovenija, 2005

Vir podatkov: IRSD

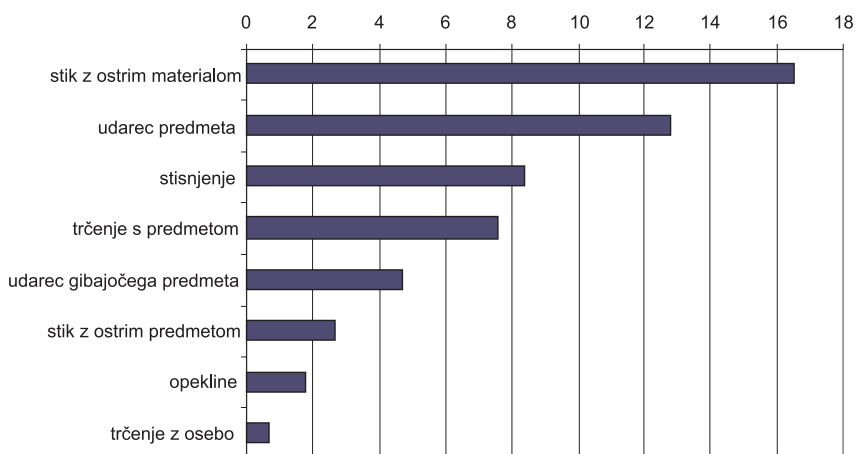
Spet lahko ugotovimo, da so bile posledice nezgod pri delu pri mladih delavcih večinoma lažje. Poškodbe prstov rok in poškodbe dlani in zapestja daleč prevladujejo. V letu 2005 je imelo 38 % vseh prijavljenih nezgod pri delu za posledico poškodbo prstov roke, dlani in zapestja pri mladih delavcih.

Mehanizem poškodbe se neposredno navezuje na poškodovan del telesa. Prevladujejo stiki z ostrim materialom, kjer so zajeti urezi z orodjem in udarci predmeta.

RAZPRAVA

Iz podatkov o bolniškem staležu pri mladih delavcih povzemamo, da so odsotni z dela predvsem zaradi poškodb pri delu in izven dela, ki predstavljajo v zadnjih letih že več kot polovico izgubljenih dni. Tudi pri mladih delavcih je poškodb izven dela bistveno več kot poškodb pri delu, tako kot pri ostali aktivni populaciji. Znano je, da se mladi delavci, ki so v delovnem razmerju, pogosteje poškodujejo kot njihovi vrstniki, ki se še šolajo (5). Kronične nenalezljive bolezni, ki so pomemben razlog odsotnosti z dela pri starejših delavcih, se še ne pojavljajo. Zato je področje preventivnega delovanja na ta način jasno določeno (6).

Nezgode pri delu so pri mladih delavcih pogostejše kot pri drugih starostnih skupinah. Vendar pa lahko ugotavljamo, da gre večinoma za lažje poškodbe prstov rok, ki so posledica nepravilne uporabe ročnega orodja. Te ugotovitve se pokrivajo z analizo stanja v letih 1990 do 1995 (2), kar kaže, da v zadnjem desetletju pri izobraževanju in usposabljanju mladih delavcev ni prišlo do bistvenih sprememb.

Slika 4. Najpogostejše nezgode neposredno pri delu, ki so imele za posledico poškodbo delavca, glede na način poškodbe, v odstotkih, v starostni skupini 15 do 19 let, Slovenija, 2005

Vir podatkov IRSD

ZAKLJUČEK

Analiza podatkov o bolniškem staležu in o nezgodah pri delu, ki imajo za posledico poškodbo, je pokazala, da so glavni zdravstveni problem, s katerim imamo opraviti pri mladih delavcih, poškodbe pri delu, še bolj pa poškodbe izven dela. Čeprav je problem že dolgo, več kot deset let, prisoten, pa vendar zaenkrat še ni zbudil zanimanja širše javnosti. Ukrepanje, ki bi moralo biti naravnano predvsem preventivno, je v resnici zahtevno, saj imamo opraviti s specifično populacijo. Mladi, ki se zaposlijo pred 18. letom, največkrat izhajajo iz slabših socialno ekonomskih okolij, njihova izobrazba je nizka. To pa so dejavniki, ki otežujejo izvajanje zdravstvene vzgoje in promocije zdravja. Prav to je tudi razlog, da je potrebno z vzgajanjem za zdravo življenje pričeti v najzgodnejših letih in ga ponavljati na vseh ravneh izobraževanja in seveda na konkretnih delovnih mestih.

VIRI IN LITERATURA

1. Lipskie T, Breslin FC. A descriptive analysis of Canadian youth treated in emergency departments for work-related injuries. *Chronic Diseases Canada*; 2005 Fall; 26(4): 107-13, Ottawa.
2. Terzan M. Poškodbe pri delu pri mladih delavcih. Zbornik II. kongresa šolske in visokošolske medicine Slovenije, Ogroženo zdravje
3. NIOSH Topic: Young Worker Safety and Health: Main page; <http://www.cdc.gov/niosh/topics/youth>
4. European Week 2006 (young Workers) – O kampanji; <http://ew2006.osha.eu.int/about>
5. Persson I, Larson TJ. Accident-related permanent disabilities of young workers in Sweden. *Safety Science* 1991; 14: 187-98.
6. Franko A, Dodič Fikfak M, Arnerič N. Bolniški stalež pri mladih delavcih. Varstvo pri delu, varstvo pred požari in medicina dela, Portorož 2006

ZVD Zavod za varstvo pri delu d.d.

Vabimo vas,

da obiščete našo spletno stran

www.zvd.si

in si ogledate novosti oziroma nas obiščete

na Chengudijski cesti 25 v Ljubljani.